

DÉL-ALFÖLDI BEVARROTT UJJÚ NŐI INGEK

A népi öltözködés szakirodalma minden esetben foglalkozik a női viseletben igen fontos szerepet játszó inggel. Palotay Gertrud ezeket az ingeket szabásuk szerint két csoportra osztja: a bevarrott és mellévarrott ujjú ingekre. Dolgozatában¹ azonban csak a mellévarrott ujjú ingtípust tárgyalja, kihagyva a „kevésbé érdekes és változataiban is szegényesebb bevarrott ujjú ingcsoportot”. Ez alkalommal ezt a hiányt szeretnénk pótolni a dél-alföldi viselettel kapcsolatosan. A következőkben a szegedi múzeum néprajzi gyűjteményében őrzött bevarrott ujjú női ingeket mutatjuk be.

A fehér vászoningeket köznapra és ünnepre egyaránt viselték. A gyári sifonból vagy a maguk szötte házivászonból az ügyesebbje otthon varrta, de a legtöbb varrókkal varratta. A rendelkezésre álló vászon szélességéhez igazodott az ing szabása (1. ábra). Négyszögletes egyenes darabokból varrták a bevarrott ujjú női ingeket is éppúgy, mint a mellévarrottakat. Az általunk bemutatásra kerülő bevarrott ujjú női ingek készítéséhez az egy téglalapból készült derék, szintén téglalap alakú ujjak és vállfolt, valamint a négyzetes páha darabjait szabták ki. Igyekeztek a vászon teljes szélességét vagy annak felét felhasználni az egyes darabokhoz. A tartozékok méretei is úgy alakulnak, hogy lehetőleg semmi se vesszen kárba az anyagból. Ezért is adódik a vállfoltok és páhák méreteiben különbség az egyes ingeknél. A férfiingekhez hasonlóan, az ujjakat ráncba-szedve mindig a váll felett erősítették a derékhoz.² Vállfoltot is alkalmaztak, vagyis a vállakat egy külön réteg vászonnal borították, mely általában a páha alsó csücskéig ér.

Az ing eleje a hátával vállnál mindig egybeszabott. A kettőbe hajtott vászonból a vállak mentén a vállszélességen felül maradó részt mind kivágták a nyak számára. Ingeink felén a férfiingekhez hasonlóan a vállfoltok ráborítása után a nyakkivágástól a vállak felé kb. 3 cm hosszú bevágást alkalmaztak. A derék és a vállfolt közé a bevágás mentén háromszög alakú dupla vászondarabkát csúsztattak. A nyak ráncolásával ezt a háromszög-betoldást is beráncolták, melyet keskenyebb vagy szélesebb pántba rögzítettek. Evvel ellensúlyozták az egyenes vállak és a kerek nyak találkozásának húzódását a szűkebb nyakú ingeken, míg a bővebbre hagyott nyakkivágásnál erre nem volt szükség. Az eleje közepét derékig függőlegesen, a derék mentén pedig vízszintesen felvágták, hogy a mellrész lerakását és a derék ráncolását szabadon végezhessek. A lerakás és ráncolás összedolgozásának elfedése keskeny sima pánt rávarrásával történt. A derék bősege általában a vászonszélesség kétszerese, az ujjak bősege ellenben egy vagy fél

¹ Palotay Gertrud: A magyarországi női ingek egy szabástípusa. Népr. Ért. 1931. 153—163.

² Kovács János: Szeged és népe. Szeged 1901. 210.

vászon szélesség. A bevarrott ujjakat a sima vállrészhez felül ráncolták be, félkör alakban a mell és hátrész felső oldalán, alul a hónaljat fedő részt simán hagyták, kiegészítve a páha betoldásával.³ Az így előkészített ujjak derékhoz illesztése a derék rész és a vállfolt közé fogva történt. Az ingeknek kb. fele igen bő ujjú, a többi ezekhez mérten szűk. Az ujjbőség alul és felül egyenlő, 44–110 cm között váltakozik. Az alsó bőség valamennyin madzaggal szabályozható. Az erre szolgáló keskeny hajtás az ujjvégektől különböző magasságban (5–16 cm) húzódik.

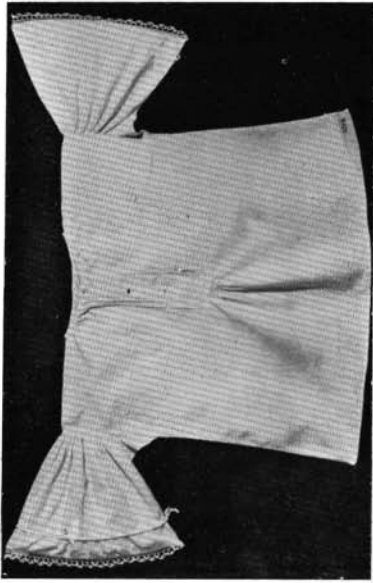
Ingeink igen egyszerűek,⁴ mégis mindegyiken van valami apró díszítésbeli eltérés. A derék általában vastagabb vászonból, az ujjak, a vállfolt, a páha vékonyabb vászonból vagy batisztból készült. A kétféle vastagságú vászon fényárnyék hatása a fehér színben belüli tónus különbségét eredményezi. A nyaknál valamennyi kissé kikerekített. Szembetűnő, hogy a szabásukban teljesen meg egyező férfiingekével ellentétben, ezek mellrése egyáltalán nincs kihangsúlyozva. A mell lerakása csak jelzésszerű: egyirányú, azonos szélességű kevés hajtásból áll. A derék behúzása is gyérebb, mivel a házivászon szélességéből több nem is adódik. A kettő találkozását elfedő sima pánt szélei tűzőöltéssel vannak levarrva. Elején legtöbb esetben porcelán gombbal záródik. Egyik ingünkön (2. ábra) a lerakott rész teljesen hiányzik, nyakmegoldása a mellévarrott ujjú női ingekéhez hasonlóan körben ráncolt és egy keskeny belső pántra rögzített. Szinte átmenetet képez a mellévarrott ujjú és a bevarrott ujjú típus között. A többi ing nyaka kissé ráncolt és egyenes, sima pántba fogott. Csupán egyikének (I. t. 4.) pántja díszített egy fehérhímzett, sűrűn ráncolt, lefelé hajló fodorral. Az ing vállait borító vállfoltok nagyságában jelentéktelen különbség mutatkozik. A vállfoltok széleit egy sor tűzőöltéssel díszítették. Az olykor dúsan, de néha alig ráncolt ujjak bevarrásánál egy vagy két sor tűzőöltést vagy hímzett díszet (I. t. 4.) alkalmaztak. Egyik ingünkön a vállfolt ujjak felőli széle fehérhímzéssel kivarrott (2. ábra). A leginkább hangsúlyozott rész az ujj, mely anyagában is különbözik a deréktól. Az ujjak vállnál bőségüktől függően erősen ráncoltak, a ráncolás a páha felé ritkul. Hosszuk 21–40 cm-es, a megkötéskor kb. könyékig ér. Az ujjak alsó felén levő keskeny bújthatóba fűzött madzag összehúzásával az ujjak szélén hosszabb-rövidebb fodor képződik. Ez a fodor horgolt csipkével (I. t. 2.) vagy fehér hímzéssel (I. t. 1., 4. és a 2. ábra) díszített, de előfordul a díszítés nélküli is (I. t. 3.). A fehér hímzést külön vászondarabra hímezték és azután toldották az ujjakhoz. Ezt a toldást egyben bújthatónak is felhasználták (I. t. 1., 4.).

Minden darabunk kézzel varrott. Az öltések szépek, egyenletesek. Mindezek ellenére az ingek kidolgozása nem éri el a XIX. sz. első felében készült vászonművek színvonalát. Igyekeztek a különböző minőségű vásznakhoz más-más vastagságú fonalat használni. Az ép széleket keskenyen egymásra csúszatták és mindkét oldalon levarrták, vagy egyszerűen belülről keskenyen összefogták. A vágott széleket lehajtott varrással erősítették egymáshoz. A szélek díszítő öltése a tűzőöltés, melyet egy vagy két sorosan alkalmaztak, a vastagabb vászon hosszabbakat, a vékony batiszton rövidebbeket öltve. A szegéseket keskenyen behajtvá, bújthatott öltéssel aprón varrták.

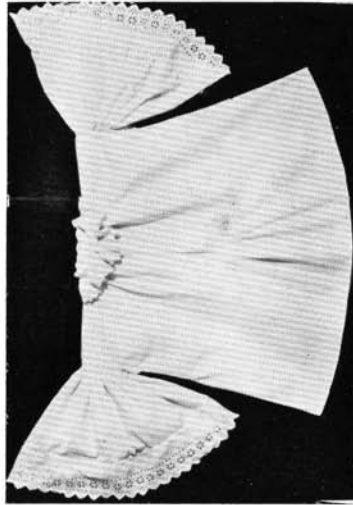
A továbbiakban tárgyanként az alapformától való eltéréseken kívül a gyűjtés helyét és a darabok méreteit ismertetjük.

³ Vö.: Gönyey Sándor: Budapest környékének községei. Népr. Ért. 1942. 248, 27-es ábra.

⁴ Vö.: A magyarság néprajza. I. 341.

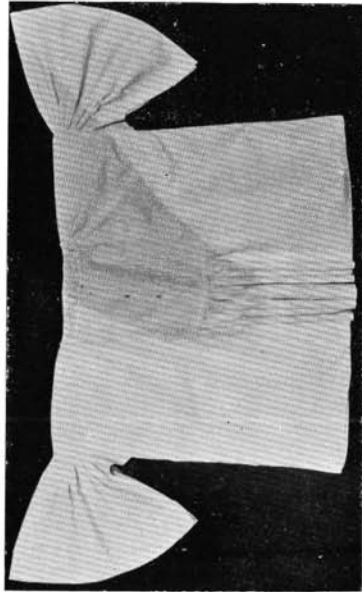
2

4

1

3

1. 53. 268. 1. ltsz. Kiskunfélegyháza (I. t. 1.). A derék lenvászonból, vállfoltja, ujjja és páhája batisztból készült. A vállfolt toldott, aránylag kicsi, a páha alsó csücskéig sem ér, sarkai elől-hátul picit levágottak, szélén egy apró tűzőöltéses sor fut körül. A mellrészét 3–3 különböző távolságra levő hajtás díszíti. A lerakás és gyér ráncolás találkozását a derékon tűzőöltéssel körülvarrt, sima, keskeny pánt takarja. A nyak ráncolása keskeny, díszítés nélküli batiszt pántba fogott. A nyaknál levő háromszög-betoldás széle két sor tűzőöltéssel levarrva. Az ujjak aránylag hosszúak és szűkek, vállbevarrásuk egy tűzőöltéses sorral erősített. Körben toldottak, a toldás ráhajtott varrásába fehér himzés a dísz. Eleje 3 db kicsi fehér porcelán gombbal, jobbról záródik. Páhája 6 cm-es. A lenvászon szélessége 80 cm. A batiszt szélességét nem sikerült megállapítanunk. Ny(ak)b(őség): 48 cm, d(erék)h(ossza): 57 cm, d(erék)b(őség): 160 cm, u(jja)h(ossza): 40 cm, u(jja)b(őség): 44 cm.

2. 53. 263. 1. ltsz. Zam (I. t. 2.). Dereka lenvászonból, vállfoltja, ujjja és páhája batisztból készült. Vállfoltja a páha alsó csücskéig ér, sarkai elől-hátul levágottak, szélén apró tűzőöltéssel körülvarrva. Az ing mellén mindössze 2–2 keskeny hajtás található. A mellrész és az alsó kevés ráncolás találkozását a derékon sima rövid pánt takarja, melynek szélét tűzőöltéssel varrták le. A nyak ráncolása keskeny batiszt pántba fogott. Ujjai aránylag bővebbek, bevarrásukat bújtatott öltéssel végezték. A szélektől 5 cm-re elhelyezett bújtatóba fehér pertlit fűztek. A bújtatót a vászon egyszerű összefogásából ill. varrásából képezték. Az aránylag széles ujjaszegéséhez keskeny, horgolt csipkét varrtak. Eleje 3 db kicsi porcelán gombbal, jobbról csukódik. Páhája 6 cm-es. A lenvászon szélessége 70 cm, a batiszt szélessége 140 cm. Nyb: 44 cm, dh: 56 cm, db: 140 cm, uh: 26 cm, ub: 68 cm.

3. 58. 10. 1. ltsz. Szeged (I. t. 3.). Az inget hossz méreteiből ítélve, fiatal leány viselhette. Dereka és páhája lenvászonból, ujjai, vállfoltja és nyakpántja vékony pamutvászonból készült. Vállfoltja a páha alsó csücskénél egy tenyérnyivel lejjebb ér, szélei körülvarrva apró tűzőöltéssel. Mellét egészen a vállfoltokig lerakták. Sűrű hajtásai különböző szélességükkel 3–3 csoportba oszthatók. A mellrész és a bő ráncolás találkozását keskeny pánttal fedték, melyet tűzőöltéssel varrtak körül. A nyak ráncolását keskeny, sima pántba fogták. Ujjja aránylag bő, vállbevarrását két sor tűzőöltéssel díszítették. Az ujjak végétől 5 cm-re levő keskeny bújtatóig az ujjak belső varrása szabadon van hagyva. A bújtatót a vászon egyszerű összevarrásából ill. hajtásából nyerték. Szélét szálvonással keskenyen szegték. Eleje 3 db lencsényi gombbal, jobbról záródik. Páhája 6 cm-es. A lenvászon szélessége 92 cm, a pamutvászoné kb. 132 cm lehetett. Nyb: 38 cm, dh: 47 cm, db: 184 cm, uh: 21 cm, ub: 66 cm.

4. 53. 265. 1. ltsz. Apátfalva (I. t. 4.). Dereka, páhája, vállfoltja pamutvászonból, ujjai valamivel vékonyabb vászonból varrottak. Vállfoltja a páha alsó csücskénél egy tenyérnyivel lejjebb ér, széleit tűzőöltéssel aprón levarrták. Mellét négy keskeny hajtás díszíti. A gombolás kettős vásznát tűzőöltéssel körül megerősítették. A mellrész és a gyér ráncolás találkozását rövid sima pánttal borították, melyet szintén tűzőöltéssel rögzítettek. A nyak ráncolását a szokottnál szélesebb és rövidebb pántba fogták, felső peremén tűzőöltéssel körülvarrva. A nyaknál levő háromszög-betoldás szélei két sor tűzőöltéssel vannak levarrva. A nyakpánt közepe tájára varrták fel a már előre behúzott, fehér himzéssel díszített fodrot. A magasan záródó nyakról ez a fodor kissé a vállakra borul. Ujjai nagyon bővek, a sűrűn ráncolt vállak varrását díszítő két tűzőöltéses sort

boszorkány öltéssel kapcsolták össze. Ujjai ráhajtott varrással toldottak, ebbe fűzték be a fehér pertlit. A 7 cm széles toldás cakkos szélű fehérhímezése képezi az ujjak fodrát. Eleje négy db fehér porcelán gombbal, a többitől eltérően balról záródik. Páhája kicsi, 4 cm-es. 80 cm széles pamutvászonból és 110 cm széles vékonyabb vászonból szabták az inget. Nyb: 33 cm, dh: 57 cm, db: 160 cm, uh: 31 cm, ub: 110 cm.

5. 53. 270. 1. ltsz. Makó (2. ábra). Dereka lenvászonból, ujjja, vállfoltja, páhája nagyon finom lenvászonból, készült. Vállfoltja elől a páha alsó csücskénél valamivel lejjebb ér és hátul kivételesen egy tenyérnyivel hosszabb annál.

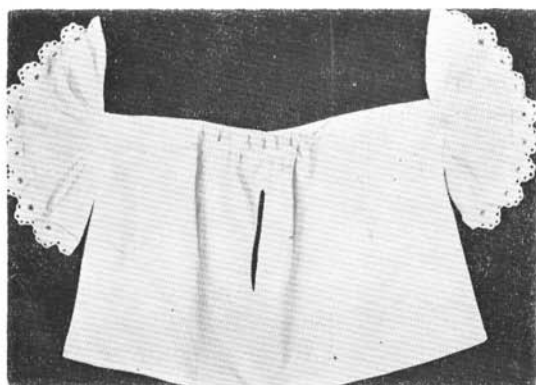

Abb. 2. ábra.

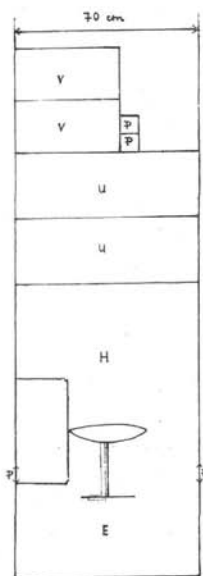

Abb. 1. ábra. Női vászoning szabásrajza

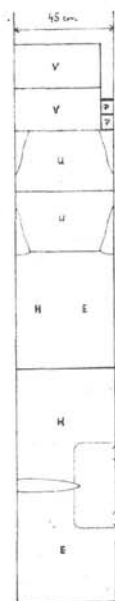

Abb. 3. ábra. Női szádaing szabásrajza

Sarkai elől-hátul lekerekítettek, széléit igen aprón tűzőöltéssel levarrták. Az ujbevarrás felőli részét fehér pamuttal áttörten hímezték ki. Az újja bevarrása egyedi módon történt. A vállfolt és a beráncolt ujj közé egy keskenyen összehajtott csikot helyeztek, mely csak pár mm-t nyúlik ki hurkaszerűen az összevarrásból. Az igen bő toldott ujjakat a vállakkal egyező hímzés borítja. Bújtatója közvetlen a hímzés felett összefogott ill. összehajtott vászonból alakult. A toldástól a cakkos ujja széléig az ujja nincsen összevarrva. A lenfonálból sodrott madzag összehúzásával 5 cm-es fodor képződik. A többitől egészen eltérően az eleje sem lerakva, sem gombolva nincs. Nyaka csak elől van kikekerekítve. A nyakbőseget körben beráncolták de úgy, hogy a behajtott szélét hullámosan húzták be, majd egy belső pánthoz rögzítették, így egy díszesebb ráncolást kaptak. Eleje közepén kissé ferde, függőleges nyílást vágtak – szoptatás céljára – és saját anyagából keskenyen elszegték. Páhája egészen kicsi, három és fél cm-es. Az inget 80 cm és 110 cm széles kétféle minőségű lenvászonból szabták. Nyb: 60 cm, dh: 48 cm, db: 160 cm, uh: 21 cm, ub: 110 cm.

Az általunk bemutatott ingek begyűjtése az 1907–8-as években Kiskunfélegyházáról, Apátfalváról, Makóról és Szegedről történt. A leltárkönyv tanúsága szerint a hímzéssel díszített ing (2. ábra) menyasszonyi öltözkéhez tartozott.⁵ A rajta levő függőleges nyílást csak később vághatták ki a szoptatáshoz, mert az erre a célra készült ingek végig nyitottak, vagy legalább mellközépig. Az itt közölt kézzel varrott, bevarrott ujjú női ingeket már nagyrészt fehérneműként használták a XIX. sz. közepétől. Amíg az emlékezés visszanyúlik, azóta ilyen bevarrott ujjú ingeket viseltek a nők a Dél-Alföld falvaiban és tanyáin hétköznapra és ünnepre egyaránt. A 47–57 cm hosszú ing a szoknyába bekötődött, elejét-hátát a pruszlik befedte, csak nyaka és ujjai maradtak szabadon. A férfiingekével ellentétben, ahol a mellény éppen az ing elejét látattja, a női ingeknél a hangsúly a nyakra és ujjakra esett. Ingeinkre jellemző a szűk karöltő és a bő ujjak ellentéte.⁶ A fehér vászon vagy batiszt redőzését megtöri az ujjvégek behúzása és az ebből alakított fodor más jellegű redői zárják le az ujjat, ill. veszik körül a kart a könyök felett. Adatközlőink mindegyike emlékszik erre az ingformára, míg a mellévarrott ujjúakra egyikük sem. A legöregebbek még ma is bevarrott ujjú vászon ingeket viselnek. Ezek azonban már igen kevés kivétellel géppel varrottak és varró asszony készítette őket. Anyaguk gyári vászon, ujjai elszegényesedtek,⁷ teljes mértékben alsóneműekké váltak. Az első világháború után ehhez is már csak az idősebbek ragaszkodtak, a fiatalok fokozatosan városi öltözködésre tértek át. A gyáripár fejlődésével az ing anyaga és kivitelezése, sőt funkciója is megváltozott, de szabásának és formájának lényege a régi maradt.

*

Ezt a bevarrott ujjú ingformát kevés változtatással megtaláljuk a Dél-Alföld peremterületén élő szerb és román lakta falvakban is. A már leírt daraboktól anyagukban, a nyak megoldásában és díszítésben különböznek. Alapanyagul az általuk házilag készített igen finom, nyers színű szádát használták fel. A derékra minden esetben változatos csikozással szőtt szádából szabták, míg az ing többi részét csikozatlan szádából készítették. A két szabásrajzot (1., 3. ábra)

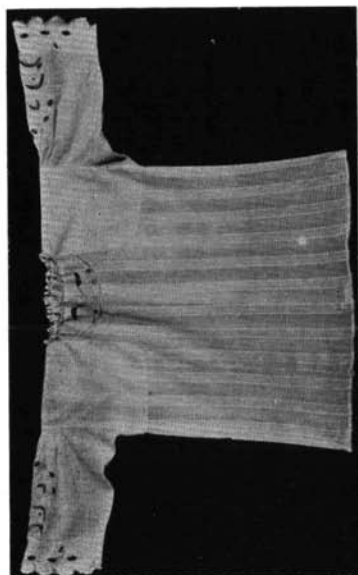
⁵ Az 53. 270. 1. ltsz. ing 1907-es leltárkönyvi bejegyzése: „kivarrott régi menyasszonyi ing”.

⁶ Lásd: A magyarság néprajza I. 341. felső ábráját.

⁷ Lásd: Herkely Károly: A szokolyai viselet. Népr. Ért. 1939. 287 és Gönyei i. m.

II

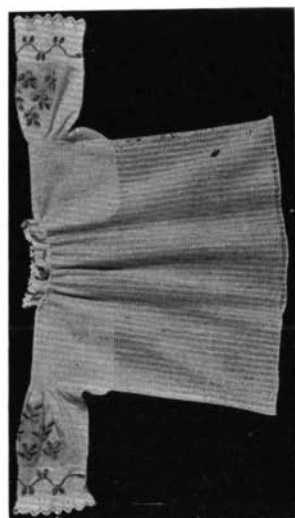
8°

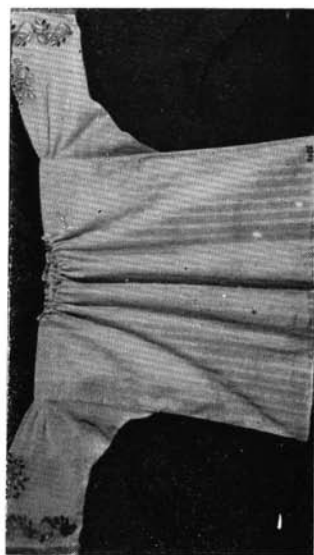
I

2

3

4

115

összehasonlítva azonnal szembetűnik, hogy a száda keskenysége miatt a derék három szélből szabódott, ezért az egyik vállat a vállfolt alatt kénytelenek voltak összevarrni. A mell- és nyakmegoldás pedig a mellévarrott ujjúakéhoz hasonlóan a nyakbőség egyszerű beráncolásával történt. Az ujjak itt is hangsúlyosak, de nem bőségükkel, hanem gazdag, domború aranyszálhímzésükkel. Szabásuk szűk, evvel igyekeztek a súlyos hímzést az igen vékony anyagon kifektetve tartani. Megvarrásuk szintén kézzel történt a már leírtakkal azonosan, de sokkal gondosabb és szebb kivitelben. Az ép széleket éppen hogy csak összefogták belülről. A megvarrásukhoz használt fonál az áttetsző alapanyaghoz igazodik, öltéseik is ehhez mérten kisebbeknek. A következőkben leírt darabok kivitelezése annyira egyöntetű, mintha egy kéz végezte volna. Az arannyal hímzett száda ingek begyűjtése Nagylakról és Törökbecséről az 1907–8-as években történt.

1. 53. 272. 1. ltsz. Nagylak (II. t. 1.). Dereka páhája szádából, ujjá és vállfoltja batisztból készült. Vállfoltja a páha alsó csücskéig ér, sarkai elől jobban, hátul kevésbé lekerekítve. Széleit igen apró tűzőöltéssel varrták le. Dereka három részből szabott, egyik vállán a vállfolt alatt összevarrva. Háta sokkal bővebb, mint az eleje. A kikerekített nyak baloldalra van visszahajtván, keskeny horgolt csipkével szegve. A visszahajtvába bújtatták a fehér pertlit. Ujjai lefelé szűkülnek, vállban csak kissé ráncoltak. Fehér pamuttal és aranyszállal hímzték az ujjak külső oldalát. A többitől eltérően, elejét nyaknál félkör alakban toldották és színes selyemmel hímzték. Alján keskeny szegés bújtatott öltéssel rögzítve. Páhája 8 cm-es. A száda szélessége 40 cm. Nyb: 61 cm, dh: 53 cm, db: 120 cm, uh: 27 cm, ub: 28–35 cm.

2. 53. 272. 2. ltsz. Nagylak (II. t. 2.). Dereka csíkos, ujjá, vállfoltja, páhája nyers színű szádából készült. Vállfoltja a páha alsó csücskénél pár cm-rel lejjebb ér, sarkai elől-hátul lekerekítettek. Szélei tűzőöltéssel körülvarrva. Dereka három szélből szabott, egyik vállán a vállfolt alatt összevarrva. Kikerekített nyaka sima pánttal a jobboldalra hajtván tűzőöltéssel levarrt, szélén keskeny horgolt csipke. A hajtásba fűzött fehér pertlivel szabályozható a nyak bősége. Elején függőleges irányú díszítés: 2–2 hajtás között fehér hímzett sáv. Ujjai lefelé szűkülnek, vállban kissé ráncolva, ujjavarrását két sor tűzőöltéssel erősítették meg. Az ujj külső oldalán gazdagon aranyszállal hímzték. 7 cm-es páháját két sor tűzőöltéssel rögzítették. A száda szélessége 47 cm. Nyb: 92 cm, dh: 59 cm, db: 141 cm, uh: 36 cm, ub: 32–44 cm.

3. 53. 272. 3. ltsz. Nagylak (II. t. 3.). Dereka csíkos, ujjá, vállfoltja, páhája nyers színű szádából szabva. Vállfoltja a páha alsó csücskéig ér, elől-hátul lekerekítve. Szélei tűzőöltéssel levarrva. Dereka három szélből készült, egyik válla a vállfolt alatt összevarrva. Kikerekített nyakára fehérhímzett fodorrész került, melyet baloldaltól széles ráhajtott varrással és szálvonalással rögzítettek. Ez a ráhajítás szolgál a fehér pertli bújtatására. Az ing ujjai lefelé szűkülnek, vállban enyhén húzottak, ujjavarrását két sor tűzőöltéssel varrták le. Külső oldalát gazdag aranyhímzés díszíti. Páhája 7 cm-es, két sor tűzőöltéssel megerősítve. 45 cm széles szádából szabódott. Nyb: 86 cm, dh: 54 cm, db: 135 cm, uh: 29 cm, ub: 30–42 cm.

4. 53. 273. 1. ltsz. Törökbecse (II. t. 4.). Dereka csíkosan szőtt, ujjá, vállfoltja, páhája nyers színű szádából készült. Vállfoltja elől majdnem a páha alsó csücskéig ér, hátul rövidebb, elől-hátul lekerekített. Szélei igen apró tűzőöltéssel körülvarrva. Dereka szintén három szélből szabva. Mivel a bújtató a nyakon saját anyagából lett jobboldalra hajtván, a sarkoknál ki kellett toldani egy-egy

darabka anyaggal. A hajtás szélét tűzőöltéssel varrták le, s a hajtásba fűzött pertlivel ráncolták össze a nyakat. A felső szél keskeny horgolt csipkével díszítették. Ujjai lefelé szűkülnek, vállnál kissé húzottak, ujjavarrását 2 sor tűzőöltés erősíti. Ujj bevarrása egy sor tűzőöltéssel díszített. Külső oldalát gazdagon aranyszállal hímezték. 13 cm-es nagy páhája egy sor tűzőöltéssel levarrva. A száda szélességét nem sikerült megállapítanunk. Nyb: 80 cm, dh: 55 cm, db: 136 cm, uh: 32, ub: 30–40 cm.

Az adatgyűjtés alkalmával tapasztaltuk, hogy akad ma is még olyan család, ahol szinte ereklyeként őrzik a nagyanyától örökölt, fémszállal hímezett inget. Emlékeznek is a darabok általános viselés módjára a falu szerb és román lakói körében. Az adatközlők szerint az alapanyagot nagyanyáik maguk szőtték, de az ing varrása Nagylakon történt, mert ott értettek hozzá. Ezt a közlést darabjaink is szépen tükrözik, hiszen három éppen Nagylakról származik. Ezek és az adatgyűjtés alkalmával vizsgált ingek minden tekintetben azonosnak mondhatók. A vékony szádából készített, díszesen hímezett ing kifejezetten a nyári öltözethez tartozott, melyet a szoknyába bekötve hordtak. A fiatalok már csak az első világháborúig viselték.

A visszaemlékezés mind a magyarlakta területen, mind az idegen ajkú lakosság körében csak a bevarrott ujjú ingformát tartja számon,⁸ a mellévarrott ujjú ingformára senki sem emlékszik. Feltételezhetjük, hogy a Dél-Alföldön és peremterületein, a mellévarrott ujjú női ing és a férfiing szabásából alakulhatott ki a bevarrott ujjú ingforma a múlt század második felében.⁹ Az átmenet világosan leolvasható a közölt tárgyak egy részének (2. ábra és II. t. 1–4.) szabásáról. A Csongrád megyei múzeumokban őrzött bevarrott ujjú női ingek¹⁰ közlésével és a darabok tüzetes leírásával eddigi ismereteinket kívántuk bővíteni.

T. Knotik Márta

⁸ A gyűjtést Apátfalván, Hódmezővásárhelyen, Magyarcsanakdon és Tápén végeztem. A ma már ismeretlen mellévarrott ingek a szegedi múzeum gyűjteményében megvannak, s ezekről szerző már adott ismertetést. MFMÉ. 1966–67. 109–116.

⁹ Vö.: Palotay i. m. 163 l.

¹⁰ A bemutatott tárgyakat szerző a szegedi Móra Ferenc Múzeum textilrestaurátor műhelyében restaurálta.

DIE FRAUENHEMDE MIT EINGENÄHTEN ÄRMELN

Aufgrund des ethnographischen Materials der Museen im Komitat Csongrád bietet die Verfasserin Beiträge zur Beschreibung des Frauenhemdes, das aus Flachsleinwand bzw. einem ausserordentlich feinen, lose gewebten Leinen (sog. *száda*) hergestellt wurde und früher als volkstümliche Frauentracht der Süd-Tiefebene und ihres Randgebietes benützt war.

Der Aufsatz berichtet über ein wesentliches Kleidungsstück der Frauentracht, das Frauenhemd mit eingenähten Ärmeln. Die Stücke, die in der zweiten Hälfte des 19. Jh. erzeugt wurden, sind schon heute beinahe zu den Unterkleidern zu rechnen. Auch in der Tradition hat sich die Erinnerung an den allgemeinen Gebrauch dieser Kleidungsstücke bewahrt. Die behandelten Hemde wurden in der zweiten Hälfte des vorigen Jahrhundertses häuslich hergestellt, ihre Einsammlung ist in den Jahren 1907—1908 vollzogen. Die vorgeführten Kleidungsstücke stammen aus verschiedenen Dörfern der ungarischen Süd-Tiefebene und ihres Randgebietes, unter denen die Mehrheit von Ungarn, andere aber von Serben bzw. Rumänen bewohnt waren. Die beschriebten Hemde sind für abwechslungsreiche Vertreter der Bauersfrauentracht sowohl in bezug auf ihr Material als auf ihre Herstellung zu betrachten. Ihr Material wurde immer häuslich hergestellt; es ist entweder weisse Flachsleinwand oder ein ausserordentlich feines, naturfarbenes, zum Durchscheinen lose gewebtes Leinen, sog. *száda*. Die gebrauchte Leinwand ebenso wie *száda* haben infolge der häuslichen Herstellung verschiedene Dicke und Breite. Obgleich es von Kleidungsstücken ähnlicher Eigenart die Rede ist, können wir die behandelten Hemde — abgesehen von der Angleichung an das Schema in ihrer Art — in bezug auf Material, Abschluss und Verzierung in zwei Gruppen verteilen. Sie wurden mit einem die Dicke des Materials berücksichtigenden Faden genäht, die Handstücke der Naht sind ausserordentlich klein und abwechslungslos.

Nebst der Vorführung der allgemeinen Züge beschreibt der Artikel eingehend das Material, den Zuschnitt, die Ausmasse und die Schwankungen an der Herstellung bei den 9 Frauenhemden mit eingenähten Ärmeln.

Márta T. Knotik